

МОШТИ И ГРОБОВИ СРПСКИХ ВЛАДАРА-СВЕТИТЕЉА

После свршетка Другог светског рата српска национална историја се све мање предаје и учи у школама. Преовладало је мишљење да ученици треба да се „растерете“ па је тако сведено на минимум поглавље преисторије и ране историје Срба, а већина српских владара пре **династије Немањића** се уопште не спомиње. Владари и светитељи, чији живот и рад не погодују тренутним идеологијама носилаца власти, бивају гурнути у страну и запостављени у настави, иако је њихова заслуга за српски народ огромна.

У току комунистичке диктатуре у Југославији у настави националне историје нагласак је стављан на тзв. „непријатељске офанзиве“ и догађаје из борбе комуниста за освајање власти. Истовремено, политички идеолози су захтевали да се да подједнак простор у настави Хрватима, Словенцима, муслиманима, Албанцима и другима, па за историју Срба више није било места. У садашње време, после пада комунизма, завладала је нова идеологија која тежи да се национална историја потисне из наставе, а да се више учи заједничка историја народа који живе у Европској заједници. Увођењем информативне технологије у наставу ученицима се пружа само оно знање које садржи амерички и „европски“ школски програм. Полако се остварује тежња да у целој Европи сви ученици постану незналице историје сопственог народа.

Са друге стране, непрестано се развија и стимулише туризам. Све више људи путује, посећује археолошка налазишта, музеје, бројне цркве и манастире. Ту се срећу са споменицима, гробовима и моштима владара-светитеља за које никада нису чули. О њима ништа нису учили у школи. Остају запањени када им чувари светиња, или пак мање или више стручни водичи изнесу податке о неком владару или светитељу о коме баш ништа не знају.

Циљ овог текста је да помогне заинтересованима да добију бар извесне, иако веома оскудне, податке о српским владарима-светитељима, чији се гробови и мошти чувају у бројним црквама и манастирима широм Србије. На овај начин заинтересовани, индивидуални посетиоци, као и учесници организованих путовања, моћи ће да усмере своје интересовање према одређеним местима, и моћи ће нешто више да сазнају о својим владарима-светитељима пре него што дођу на поклоњење њиховим моштима или у обилазак њихових гробова.

СВЕТИ ЈОВАН ВЛАДИМИР

Великомученик **Јован Владимир** (Владимир је презиме), чудотворац, кнез Дукље од 998. (?) убијен је на **Преспи** 22. маја 1015. године. Рођен је у једном дебарском селу удаљеном два и по дана хода од Елбасана, у садашњој Албанији. Код Клбасана је Подигао манастир, који Албанци зову Син-Ћон, јер су тако звали Светог Јована Владимира. Према византијским изворима, свети Јован Владимир је био добар, мудар, праведан, мирољубив и прави светитељ. На позив македонског цара Владислава дошао је на Преспу, где га је, док се молио у цркви, овај на превару убио. Свети Јован Владимир је подигао поред свог двора, у месту Крајина, цркву посвећену Пресветој Богородици, коју је назвао Пречиста Крајинска. Његово тело је пренето са Преспе и сахрањено у овој цркви. Над свечевим гробом читане су молитве и многи болесници су били исцељени. Из његових моштију ширио се светачки мирис. Господар Албаније, Карло Топија, 1381. године подигао је нови манастир код Елбасана и у њега је пренео мошти св. Јована Владимира, сахрањене са дрвеним крстом који је држао у руци у моменту убиства. Тај крст се сада налази у цркви у селу Вељи Микулићи, на путу Бар-Улцињ. По традицији, православни Срби, муслимани и католици сваке године на Духове у свечаној поворци иду носећи овај крст на планину Румију, упућујући молитве за исцељење Господу и св. Јовану Владимиру. Култ св. Јована Владимира постоји још од дана његове погибије. Поред православне цркве, признаје га и католичка, као и Албанци муслимани. Приче и легенде о животу св. Јована Владимира нашле су своје место у књигама више писаца и у народним приповеткама.

СВЕТИ СИМЕОН МИРОТОЧИВИ, СТЕФАН НЕМАЊА

СВЕТИ СИМЕОН МИРОТОЧИВИ, СТЕФАН НЕМАЊА

Рођен је вероватно 1113, а умро 1200. године. Био је велики жупан српски од 1168. до 1196. године.

Живот Стефана Немање нам је добро познат. Рођен је у Рибници поред Подгорице као најмлађи син жупана Завиде. Постоји више његових житија (биографија), од којих је најпознатија она коју је написао његов најмлађи син — **Свети Сава**. Друго житије је написао његов средњи син св. краљ **Стефан Првовенчани**, а треће познато житије написао је хиландарски монах Доментијан. Стефан Немања је умро као монах у манастиру **Хиландар** на Светој Гори Атонској на рукама свога сина, Светога Саве, 13. фебруара 1200. године. Осам година после његове смрти отворен је гроб и у њему је нађено нетакнуто тело из кога је текло миро и ширио се светачки мирис. Свети Сава је пренео свете мошти свога оца, Светог Симеона, у царску лавру **Студеницу** и ту их положио у ђивот 19. феб-руара 1208. године. Према Доментијану, прва служба св. Симеону Мироточивом одржана је у манастиру Хиландару 3. фебруара 1202. године, на дан св. Симеона Богопримца. **Мошти св. Симеона Мироточивог** сада се налазе у манастиру **Студеница**. У Хиландару се још увек налази **лоза коју је засадио св. Симеон**, док је у Студеници увенула. На месту где је постојала лоза у Студеници, постављена је 1419. године мермерна плоча. Према култу, зрно грождја из Хиландара уз пост и молитве св. Симеону помаже нероткињама да добију потомство. Култ. св. Симеона је дубоко укоревен не само код Срба, већ и код Руса, Грка, Бугара и Румуна.

СВЕТИ СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ

Други син Стефана Немање, на замонашењу је добио име Симон, а после смрти свети Симон. Умро је 24. септембра 1228. године, када се јавио у сну бугарском цару Борилу и латинском византијском цару Хенриху Фландријском, који су са својим војскама продрли до Ниша. Појава св. Симона их је толико преплашила да су одустали од даљег ратовања. Стефана је за првог српског краља крунисао његов брат, архиепископ Свети Сава, у манастиру Жичи на Спасовдан 1220. године. Постоји једно Стефаново писмо папи из марта 1220. у коме себе назива крунисаним краљем. Постоји више житија Стефана Првовенчаног, а култ је почео да се успоставља још за време његовог живота. Описано је како га је Свети Сава васкрсао из мртвих и како се он, три сата после тога, поново упокојио. Сматра се да је првобитно био сахрањен у земљи, да је његово тело извађено после пројављивања као светитеља и да су због ратних прилика 1687. године његове мошти пренете из **Сопотана** у **Црну Реку**, а одатле **1701. године** у **Студеницу**, где и сада почивају. Једна комисија је у манастиру Фенек 1813. године отворила ковчег св. Стефана Првовенчаног који је био донет у Фенек из манастира Студенице. У ковчегу се налазило тело св. Симона и његова окована икона са честицом **Часног крста**. По наредби митрополита Стратимировића, ковчег је опет затворен и запечаћен. Године 1958. ковчег је поново отворан и извршено је „пресвлачење“ светих моштију које су шириле угодан мирис.

СВЕТИ САВА, ПРВИ АРХИЕПИСКОП СРБСКИ

Растко, најмлађи син великог жупана Стефана Немање, први архиепископ српске цркве, највећи је српски светитељ. О Светоме Сави је много писано, а његов култ је успостављен у народу још за његова живота. Свуда, у целом свету, Срби га увек славе и молитвено му се обраћају у добру и у невољи.

На повратку из Свете земље, у Трнову, у Бугарској, преминуо је на дан Оданија Богојављења, 13. јануара 1236. године. Пошто је преминуо на дан када се према типичу нико не прославља, Свети Сава се слави 14. јануара по старом календару, док га Руси славе 12. јануара. Свети краљ Владислав Немањић пренео је из Трнова Савино нетљено тело, што су посведочили бројни архијереји, у манастир Милешева. Као дан преноса моштију светитеља установљен је 6. јануар, када је 1237. отворен ковчег у Трнову. Култ Светога Саве свуда је присутан, а у Трнову, где је првобитно био сахрањен, стално се читају молитве на његовом гробу. У манастиру Милешева налази се гробница у коју је Свети краљ Владислав положио тело Светога Саве. Свечани испраћај тела Светога Саве из Бугарске предводио је бугарски патријарх са архијерејима и свештенством а тело је примио на граници Србије архиепископ Арсеније са српским свештенством. Према писању Доментијана, Свети Сава се „јавио“ и рекао да га изваде из гроба и да његово тело ставе у средину цркве како би га сви могли видети. Тако је и учињено.

Поред Срба, Светога Саву су увек славили Руси, Бугари и други православни народи. Католичка црква га никада није признала за светитеља. **Једино се у Дубровнику и околини увек славио овај светитељ. У свету постоји преко сто храмова посвећених Светоме Сави, а највећи и најлепши је спомен храм на Врачару у Београду, који је по величини други православни храм у свету (после Св. Софије у Цариграду).**

Култ Светога Саве је био толико јак да је представљао стуб отпора српског народа против Турака. **Зато је Синан Паша 1594. године наредио да се тело Светога Саве пренесе из Милешеве у Београд и спали на Врачару, да му се пепео разбаца како Срби не би имали више коме да се моле.** Изгледа да спаљивање није било потпуно. Сачуване су обе руке које су вероватно биле ван средишта ватре. Савину десну руку је откупио Никола Бошковић 1688. године и предао је језуитима. У Тројници Пљеваљској чува се лева Савина рука. Ђакон Атанасије Даскало пише 1667. да није изгорело цело Савино тело и да су неки делови спасени.

Тешко је побројати све догађаје из живота Светога Саве, сва његова дела и сва чуда која су се дешавала. Изгледа да на свакој стопи српске земље, као и у другим земљама и местима кроз које је пролазио, налазимо трагове његових дела. Свети Сава је један од највећих српских православних светитеља. Био је хиландарски монах, имао је седиште у Студеници и Жичи, имао је два гроба — у Трнову и Милешеву, а пепео му почива на Врачару у Београду.

БЛАЖЕНА КРАЉИЦА ЈЕЛЕНА АНЖУЈСКА

Супруга краља Уроша I, Јелена Анжујска, из светородне францске владарске породице, удала се за краља Уроша I око 1250. године. После мужевљеве смрти, замонашила се у цркви св. Николе у Скадру. Она је прва српска краљица која је подизала цркве и манастире у своје име. Основала је прву девојачку школу и сиротиште поред свог двора у Брњацима на извору реке Ибар. Ту је и умрла 8. марта 1314. године. Још за живота народ ју је прозвао Света Јела. Сахрањена је у Брњацима на веома свечан начин. Краљ Милутин је дошао на сахрану из Скопља, тадашње српске престонице, архиепископ Сава III стигао је из Пећи, а служио је епископ рашки Павле и многи други. Три године после смрти (1317) јавила се Јелена Анжујска у визији једном монаху у својој задужбини, манастиру Градац, и рекла да се њено тело извади из блата и стави пред посетиоце. После свеноћног бденија рашки епископ Павле је отворио гроб и нашао њено нетакнуто тело из кога се ширио миомирис. Тада је пренета и сахрањена у десној гробници у манастиру Градац. Седамдесетих година XX века Републички завод за заштиту споменика културе Србије вршио је радове у циљу обнове манастира Градац. Том приликом је отворена гробница Јелене Анжујске. Нађене су њене мошти, као и други скелети у осталим гробницама у цркви. Мошти Јелене Анжујске је разбацала Ц. Јуришић, археолог Републичког завода, која се увек трудила да уништи трагове српских владара или светитеља. Иста особа је разбацала и мошти краља Уроша I у Сопоћанима, и то без потребног антрополошког прегледа и стручне документације. Гробница Јелене Анжујске у Градцу је сада празна, а мошти су, наводно, закопане „негде“ испод пода цркве. **(Прим. аутора ово је још један доказ о комунистичком затирању свега србског, док су за то време „неки живели лепо“)**

СВЕТИ СТЕФАН ДРАГУТИН (КРАЉ 1276—1282.)

СВЕТИ СТЕФАН ДРАГУТИН

Стефан Даргутин је био старији син краља Уроша I. Описан је као аскета, спавао је у гробу на трњу и камену. Носио је оштру ланену кошуљу са појасом од трске који му се усецао у кожу. Монашко име му је било Теоктист. Умро је 12. марта 1316. године у **Дебrcу** и пренет је у манастир **Ђуређеви Ступови**, где му се гроб налазио десно од врата у капели која је постављена уз северозападни део цркве. Зна се да су његове мошти ту лежале све до 1597. године, а даље се не зна тачно шта је са њима било. У манастиру Дечани се чува реликвијар са његовом десном руком. Његов култ постоји само код Срба и Руса.

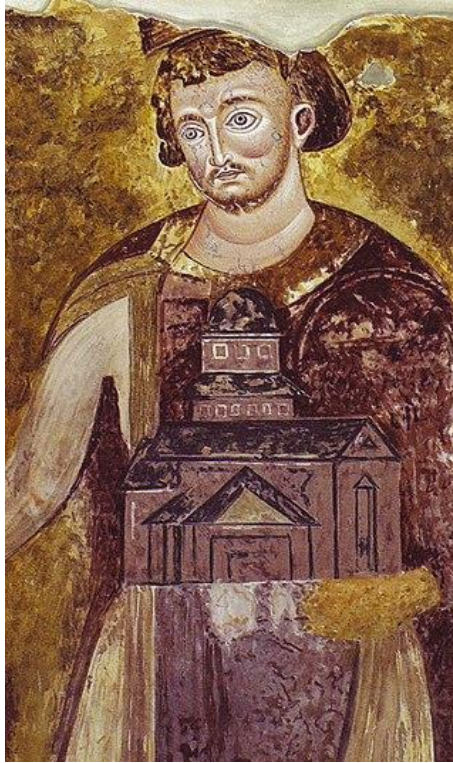
СВЕТИ КРАЉ МИЛУТИН

Подигао је више цркава и манастира у Србији него сви Немањићи пре њега. Зна се за 42 цркве у Србији, а подизао је цркве и на Светој Гори, у Солуну, Цариграду, Софији, Јерусалиму и у Призрену. Био је краљ од 1282. до 1321. године. Умро је 29. октобра 1321. године, а прославља се 30. октобра. Смрт га је задесила у Неродимљу, на Косову, одакле је пренет у **манастир Бањска**. Две и по године од његове сахране, у пролеће 1324. године, почела су се јављати чуда на његовом гробу. Тада је отворен његов гроб и нађено нетрулежно тело. Када је за то сазнала његова жена Симонида, одмах се замонашила. Мошти Св. краља Милутина биле су у Бањској све до битке на Косову. После тога су пребачене у Трепчу, одакле их је митрополит Силоан пренео у **цркву Св. Ђорђа у Софији** (вероватно око 1460. године). Из моштију се увек ширио свечачки мирис. На Лазареву суботу 11. априла 1831. године турски паша Али-бег избацио је мошти Св. краља Милутина на земљу. После су похрањене у **цркву Свете недеље**, која је дигнута у ваздух 1926/27. године, али је тело краља Милутина остало потпуно очувано.

Свети краљ Милутин сада почива у цркви која се назива **Свети краљ, у Софији** у Бугарској, где је одавно успостављен његов култ који се изузетно поштује, као и код Срба. Славе га и други словенски народи, у првом реду Руси. У Србији се култ светог краља Милутина одржава од 1324. године и њега је још св. Стефан Дечански називао светитељем. Католичка црква је била против канонизације Св. краља Милутина, а Данте га је у својој „Божанственој комедији“ бацио у пакао. **(прим. аутора римокатоличка пропаганда и политика у свом маниру)**

СВЕТИ КРАЉ ВЛАДИСЛАВ

Као други син св. Стефана Првовенчаног, наследио је на престолу свога брата Радослава и владао десет година, од 1234. до 1243. Крунисао га је Свети Сава. Био је искрено одан православљу и својој отаџбини. Још пре крунисања за краља подигао је око 1225. године манастир Милешева, чија је црква посвећена Вазнесењу Христовом. У тај манастир је пренео из Трнова у Бугарској мошти Светога Саве. **Манастир Милешева** је један од најзначајнијих српских манастира и у свету је познат по дивним фрескама, а фреска „**Бели анђео**“ је најлепше дело српског средњовековног сликарства. Пошто су се мошти Светога Саве налазиле у Милешеву, сматрало се да ту треба да буду крунисани српски краљеви. Тако је у Милешеву крунисан **краљ Твртко**. У Милешеву се налазила велика школа за образовање свештеника, монаха и писмених људи из народа. Ову школу је похађао и везир **Мехмед паша Соколовић**, **чији је рођени стриц био игуман манастира**. Мехмед паша је имао 17 година када су га Турци узели из Милешеве и одвели у јаничаре.

Свети Николај Српски у своме „Охридском прологу“ пише да се св. краљ Владислав одликовао милошћу према бедним људима. О основном опредељењу и погледу на свет овога нашега владара довољно говори већ и чињеница да се на новцу потписивао као „Раб Христов Владислав“.

У току лета 1990. године вршена су велика археолошка ископавања и рестаурација **манастира Милешева**. Том приликом извршено је ископавање манастирског гробља у коме су били сахрањени и манастирски ђаци. Палеопатолошким прегледом, који је извршио антрополог из Лондона, проф. Србољуб Живановић, утврђено је да је главни узрок смрти била туберкулоза. Скелети ових ђака су после извршеног прегледа сахрањени у заједничкој гробници уз јужни зид цркве. У току радова у цркви откривен је гроб Св. краља Владислава. Отварању гроба присуствовао је директор Завода за заштиту споменика културе Србије, П. Станић, директор Археолошког института из Београда, В. Кондић, проф. Србољуб Живановић из Лондона, др В. Летић из Новог Сада и монаси из манастира. Проф. Живановић је извршио антрополошки преглед и идентификацију моштију Св. краља Владислава. Затим су мошти предате монасима, и сада се налазе у ђивоту постављеном у цркви.

СВЕТИ КРАЉ СТЕФАН ДЕЧАНСКИ

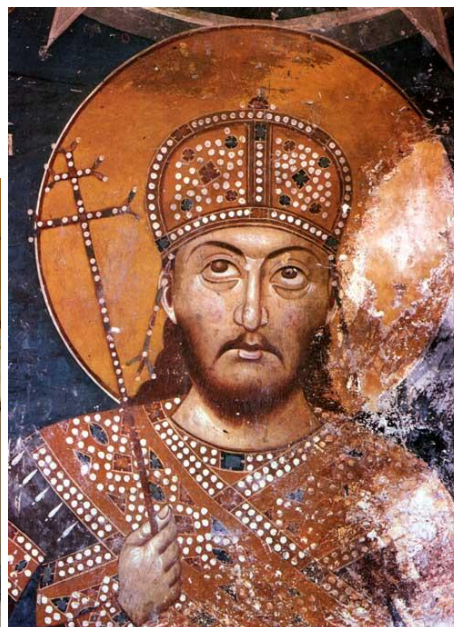

Син Св. краља Милутина, Стефан, назван је Дечански јер је сазидао један од најзначајнијих и најлепших манастира у Србији — **Високе Дечане**. Владао је као краљ од 1321. до 1331. године. Око 1310. је подигао буну против оца, краља Милутина, али је изгубио битку, био ухваћен и ослепљен. Отац га је послао у Пантократоров манастир у Цариграду, где се налазила болница за лечење слепих. Ту је провео седам година, од 1310. до 1317. године. Прво велико чудо које се приписује св. Стефану Дечанском је када му се после молитви св. Николи повратио вид. После св. краља Милутина на престо је ступио св. краљ Владислав, Драгутинов син. Када се утврдило да св. Стефан Дечански није више слеп, Владислав се повукао и препустио престо Стефану. За време своје владавине дошао је у сукоб са властелом. Великаши су се побунили, ухватили св. Стефана Дечанског и одвели у Звечан, где је и умро 13. септембра 1331. године. Неки страни извори говоре да је био удављен. Сахрањен је у гробници коју је подигао за живота, на јужној страни наоса у Високим Дечанима. Седам година после смрти јавио се у виду светлог човека који је рекао еклезијарху манастира да се његово тело извади из земље. Свети Архијерејски Сабор је отворио гробницу и нашао нетрулежно Стефаново тело. Мошти су положене у ковчег и сада се налазе у манастиру Високи Дечани. Из разних крајева земље стално долазе болесници да се моле крај његовог ђивота. После молитви, уз помоћ св. Стефана Дечанског, враћају се исцељени. Нарочито му се обраћају слепи и они који болују од болести очију. Његов култ је успостављен још док је био жив. Први пут је поменут као „свети цар“ на једном крсту из 1330. године који се чува у Дечанима. Његов син, **цар Душан**, такође га је називао светим. Посвећене су му многе цркве. Велики број породица га слави као крсну славу. Неки га идентификују са Светим Мартином (Мратом), који се прославља на исти дан. Његов манастир Високи Дечани је већ више векова место где долазе, поред болесника, и нероткиње да се помоле за пород, као и умоболни који траже утеху. Поред манастира се налази свети извор на коме се слепи умивају, молећи се да им се поврати вид. Многи људи траже да им Свети краљ постане кум. Тада игуман манастира преузима улогу кума. Култ св. Стефана Дечанског је, осим у Србији, веома раширен у Русији и другим земљама.

Св. Стефан Дечански је имао тежак и мученички живот. У раној младости је био талац на двору татарског кана. Био је ослепљен и проживео седам година без очињег вида. За краљевања морао је да води ратове против Бугара и против Византије, а имао је и сталне унутрашње борбе са домаћом властелом и разним јеретцима, нарочито са вођама тзв. акидинске јереси, које је прогонио из Србије.

За време Првог светског рата Бугари су однели његово тело, али су после рата морали да га врате у Дечане.

ЦАР ДУШАН СИЛНИ

Владао је као краљ од 1331. до 1346. године, а потом као цар 1346. до 1355. Никада није проглашен за светитеља (!?) и никад није установљен његов култ, иако је био најзначајнији српски владар свих времена. Његове мошти се налазе у ђивоту у Цркви св. Марка на Ташмајдану у Београду. Цар Душан је у Призрену подигао Цркву и манастир светих Арханђела Михаила и Гаврила. У тој цркви се налазио и његов гроб. Турци и Шиптари су тај манастир рушили, спаљивали и претварали цркву у џамију. Професор Богословског факултета у Београду, др Радослав Грујић, приликом отварања гробнице цара Душана извадио је његове, делом оштећене, мошти и склонио их да би их сачувао. После смрти др Грујића, његов синонац је нашао мошти и дао их прегледати антропологу Србољубу Живанонићу. По његовом савету, мошти су предате Патријаршији Српске Православне Цркве у Београду. Године 1965, по одлуци Светог архијерејског сабора и уз благослов Његове светости патријарха Германа, мошти су свечано пренете из Патријаршије у Цркву св. Марка на Ташмајдану и положене у ђивот који се налази уз јужни зид цркве на почасном месту.

СВЕТИ ЦАР УРОШ

После смрти цара Душана, српски престо наслеђује његов деветнаестогодишњи син Урош, који је владао од 1355. до 1371. године. Умро је 4. децембра 1371. године. Подигао је, заједно са

мајком, манастир Матејић и Цркву Свете тројице у Скопљу. Двеста једанаест година након смрти јавио се неком пастиру са Овчег Поља, који је онда извадио његове мошти из гроба. Народ је масовно долазио да се поклони моштима и да се моли за исцељење. Урошеве мошти су лежале у земљи од 1371. до 1583/84. године. Тада су извађене, стављене у ћивот и чуване у **Манастиру Успенија Богородице у Неродимљу** на Косову. Монах Христофор је 11. маја 1705. године пренео Урошеве мошти у манастир Јазак на „Светој Фрушкој Гори“. Једна Урошева кост се налази у дрвеном ћивоту из 1720. године у Студеници. По налогу митрополита Мојсија **пренете су Урошеве мошти 1726. у Крушедол, па затим 1730. у Врдник**. Митрополит Вићентије је 1731. године вратио мошти у Јазак. Хрвати католици, који су пустошили фрушкогорске манастире и уништавали православне светиње, угрозили су и мошти Светог цара Уроша. (прим. аутора **Опет римокатоличка акција против нас, овог пута од стране клерофашиста- усташа**) Срећом, професор Богословског факултета у Београду, др Радослав Грујић, после интервенције код немачких окупационих власти (прим. аутора „злогласног колаборатора“ Милана Недића који је много учинио и за спас срба на путу за **Јасеновац**), успео је да спасе ћивот са моштима св. цара Уроша и пренео га је у Београд 14. априла 1942. године. Ту су се налазиле у Саборној цркви. Свети архијерејски сабор Српске православне цркве је донео одлуку да се мошти врате у манастир Јазак, где се сада чувају у цркви. Цар Урош је проглашен за светитеља у XVI веку. Његов култ је раширен у првом реду на Косову и у „Светој Фрушкој Гори“. У Русији постоји његов култ од XVII века. У Неродимљу је подигнут манастир цара Уроша, а са јужне стране се налази свети извор Царевац.

СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР ХРЕБЕЉАНОВИЋ

Рођен је у граду Прилепцу код Новог Брда, јужно од Приштине. Води порекло од Немањиног најстаријег сина Вукана. Владао је од 1371. до битке на Косову 1389. године, када је погубљен. Одмах му је успостављен култ, а никоме од наших светитеља није написано толико похвала и служби колико је написано кнезу Лазару, који се убраја међу највеће српске светитеље. Његово тело је сахрањено у **Цркви Вазнесења Господњег у Приштини**. Годину дана после смрти његови синови Стефан и Вук откопали су очево нетљено тело и понели га у **Раваницу**. На том путу застали су у Павлици. Забележено је да је кнегиња Милица ту, у Павлици, пала у несвест видевши тело свога мужа. Из моштију се ширио свечак мириш. Мошти св. кнеза Лазара лежале су у Раваници све до сеобе Срба 1669. године, када су пренете у **Сент Андреју**, где су се налазиле четири године. Потом су 1697. године пренете у манастир **Врдник на Фрушкој гори, који је тада добио назив Раваница**. За време ратовања са Турцима 1716. године мошти су пренете у **Футог**. У току немира 1848. мошти су склоњене најпре у **Фенек**, затим у **Кленак**, а потом су враћене у **Врдник**. Током Другог светског рата архимандрит Лонгин је пренео мошти у манастир **Бешенево**. Због дивљања католика Хрвата („Добре комшије“ поново у служби клерофашизма), мошти су биле угрожене. Хрвати (**усташе**) су их отели и однели у **Загреб**. После интервенције код немачких окупационих власти (**опет Милан Недић ради шта може**), Хрвати су пристали да врате мошти које су пренете у **Саборну цркву у Београду** 14. априла 1942. године. Крајем осамдесетих година XX века, мошти су ношене кроз многа места у српским земљама, да би по одлуци Светог архијерејског сабора коначно биле враћене у задужбину кнеза Лазара — **Раваницу**, коју је сам

одредио за место свог вечног починка. Непосредно пре отпремања моштију на пут по српским земљама до Раванице, антрополог из Лондона, проф. Србољуб Живановић, утврдио је да је сачувано тело од врата и рамена до стопала. У разним временским периодима узимани су делови да би се уградили у антиминсе или часне трпезе у црквама и манастирима. Глава је одвојена од тела, и на њој су сачувани мишићи; недостаје коса; ушне шкољке су ситне, а у потиљачном пределу постоји отвор услед постморталне повреде. Очи су очуване, као и језик. Лева рука, од које су очуване подлактица и шака, одсечена је у раменом зглобу. Екипа Републичког завода за заштиту споменика културе Србије из Београда, која је вршила ископавања у манастиру Манасија 2006. године, мислећи да се у откопаној владарској гробници Лазаревића налазе мошти сина кнеза Лазара — Стефана, уз благослов надлежног браничевског епископа Игњатија, отишла је у Раваницу да узме узорак Лазаревог тела ради ДНК-анализе. Том приликом су мошти св. Лазара доста оштећене. Одсечена су мека ткива изнад бутне кости и узет је исечак кости дугачак 2,5 центиметара. Ово сасвим непотребно одсецање и скрнављење моштију св. кнеза Лазара извршено је на захтев Завода за заштиту споменика културе Србије, чији је основни задатак да у првом реду забрани оштећења споменика и сачува мошти светитеља. До оштећења је дошло и уз благослов надлежног епископа СПЦ, коме је црква поверила да се стара о светим моштима и да спречи њихово скрнављење.

СВЕТИ ДЕСПОТ СТЕФАН ЛАЗАРЕВИЋ

Старији син Св. кнеза Лазара, Стефан Лазаревић, (**Златни Мај**) рођен је вероватно око 1373. године. Умро је 19. јула 1427. године по старом календару. Тако се овај светитељ прославља 1. августа по новом рачунању времена. Његово житије написао је у Грчкој, више година после деспотове смрти, по сећању, Константин Филозоф. То житије је изгубљено, али постоје преписи из доцнијих векова. Два таква преписа је објавио Ватрослав Јагић 1875. у „Гласнику Српског ученог друштва“.

Стефан је владао заједно са мајком Милицом као кнез од битке на Косову 1389. до 1402. године, а од тада до своје смрти 1427. као деспот. Деспотска титула је била по рангу виша од титуле краља. Био је државник, витез и ратник, али пре свега мудар и од ране младости веома побожан човек. Његов лични живот био је скоро монашки. На његовом двору није била дозвољена свирка, певање или шупљи и непотребни разговори. Зидео је цркве и манастире. Највећи његов манастир је **Манасија**, подигнута као утврђени град са једанаест кула. Ту се налазила чувена **Ресавска школа** у којој су преписиване црквене књиге. Био је веома скроман, па је за место свог вечног починка одредио најмању од свих цркава које је подигао — **манастир Копорин, код Велике Плана**. У Београду је подигао три цркве — Успеније Богородичино, Три јерарха и Цркву светог Николе, а град **Београд прогласио је за престоницу Србије**. Његов култ успостављен је у моменту његове смрти, 19. јула 1427. године. Умро је у пети сат по црквеном рачунању времена, што је подне по садашњем рачуну. Била је субота. Смрт га је задесила у месту Глава или Главица. У том моменту у Београду је ударио страشان гром. Београд је прекрио мрак. У цркви су попадале иконе са олтару и поређале се у поретку као на Страшном суду. Одмах је установљен његов култ и у Руској цркви, али се у Србији за то није знало. Сам народ је долазио у

манастир Копорин не знајући да је ту сахрањен св. Стефан; народ је једноставно осећао потребу да се моли управо ту и веровао је у исцељење захваљујући молитвама св. Деспоту. Уз манастир се налази и свети извор. Пред Први светски рат покренут је поступак у Светом архијерејском сабору СПЦ да се канонизује св. деспот Стефан, али је поступак одложен због одложеног избијања рата. Патријарх Димитрије је прогласио за светитеља деспота Стефана у Београдској митрополији 1927. године. Током више векова манастир Копорин је много пута рушен и обнављан. Регионални завод за заштиту споменика културе из Крагујевца је, почевши од 1974, изводио радове на заштити и обнови цркве. Том приликом је испод ктиторске фреске, на којој је приказан св. деспот Стефан са копоринском црквом у руци, пронађена уз јужни зид његова гробница која је, према дословним речима епископа браничевског г. Хризостома, „прилично аљкаво и нестручно ископана од стране археолога Завода из Крагујевца, Марина Брмболића“. Епископ Хризостом је више пута изразио незадовољство радом археолога из крагујевачког Завода. Пошто је посумњао да су у ктиторској гробници нађене мошти св. деспота Стефана, затражио је да се изврши стручни преглед. На молбу Његове светости патријарха Германа и надлежног епископа браничевског г. Хризостома, антрополошки и палеопатолошки преглед и идентификацију моштију извршио је антрополог из Лондона, проф. Србољуб Живановић. Лабораторијска истраживања су трајала од 1983. до 1989. године, а анализе су извршене у Београду, Британском музеју и Болници св. Бартоломеја у Лондону (која је основана још 1123. године). Целокупан антрополошки преглед и вештачење снимао је Научни програм Радио-телевизије Београд. По одлуци Светог архијерејског сабора СПЦ, мошти св. деспота Стефана су положене у ђивот који је израдио вајар Небојша Митрић, аутор споменика св. деспоту Стефану на Калемегдану и аутор крстова на Храму светог Саве у Београду. Приликом извођења радова у манастиру Манасија 2006. године екипа Републичког завода за заштиту споменика културе Србије пронашла је у цркви владарску гробницу Лазаревића. У жељи за славом и медијском промоцијом, екипа је јавно објавила да су пронашли гроб и скелет св. деспота Стефана пре него што су извршили било каква стручна испитивања. Доцније се показало да је ту био сахрањен млађи брат св. деспота Стефана — Вук, коме су Турци одсекли главу. Одсечена глава је пронађена поред скелета трупа, испод левог лакта. ДНК анализа је утврдила да је глава припадала сину св. кнеза Лазара, али то није утврђено и за труп. Можда је приликом преноса посмртних остатака погрешно пренет труп неке друге особе (можда унука св. кнеза Лазара) погубљене заједно са Вуком (Турци су заједно са Вуком погубили одсецањем глава још неколико особа које су бацили у заједничку јаму недалеко од Пловдива у Бугарској).

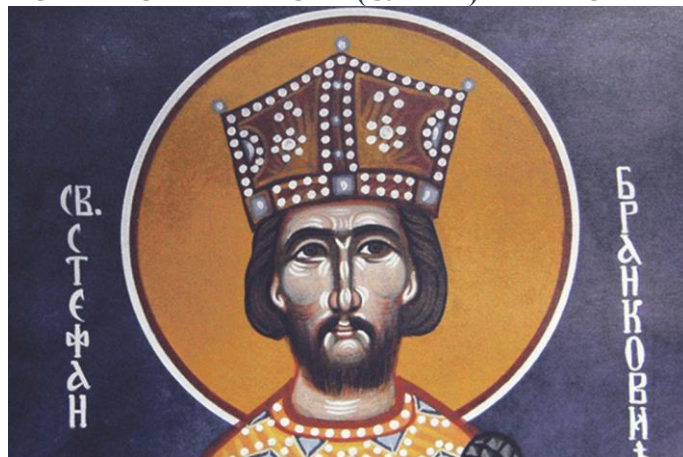
Републички завод за заштиту споменика културе Србије и управа манастира Манасија нису дозволили ниједном стручњаку, нити иједној научној или стручној институцији да виде скелет или налазе у Манасији, већ су их сакрили тако да нико није у стању да потврди или оповргне тврдње екипе коју је предводио археолог Марин Брмболић.

Култ светитеља у манастиру Копорин постојао је од смрти св. деспота Стефана још у XV веку, док таквог култа у Манасији никада није било. Приликом антрополошког прегледа моштију св. деспота Стефана у Копорину црквом се ширио свечани мириш, што је истакнуто пред камерама Радио-телевизије. Такве појаве свечаног мириса никада није било приликом рада у манастиру Манасија. На жалост, морамо приметити да је и овога пута Републички завод за заштиту споменика културе Србије поверио радове у Манасији екипи која није била довољно стручна за обављање антрополошких испитивања. Поред тога, Завод се није потрудио да се рад у Манасији правилно и јавно документује.

МОШТИ КРУШЕДОЛСКИХ СВЕТИТЕЛА И ВЛАДАРА

Манастир Крушедол на „Светој Фрушкој Гори“ посвећен је Благовештењу, а грађен је од 1509. до 1516. године. Задужбина је деспота **Ђурђа Бранковића**, потоњег митрополита Максима. Стицајем околности, овај храм нису разорили Хрвати у Другом светском рату, али су га опљачкали и спалили његову веома богату и значајну библиотеку са мноштвом средњовековних књига, које су заувек уништене. Хрвати су однели у Загреб све манастирске драгоцености (у двадесет великих сандука), као и иконостас који је после Другог светског рата враћен и предат Музеју Српске православне цркве у Београду. У манастиру су сахрањене многе знамените личности: **краљ Милан Обреновић**, **кнегиња Љубица**, **патријарх Арсеније Чарнојевић**, **Стеван Шупљикац** и многи други. У манастиру се чувају и делови моштију блажене **Мајке Ангелине**, деспота **Јована** и деспота **Стефана Слепог**.

СВЕТИ СТЕФАН НОВИ (СЛЕПИ) БРАНКОВИЋ

Владао је као деспот само од 1458. до 1459. године. Оженио се у Скадру 1460. године Ангелином (потоњом Блаженом мајком Ангелином). Умро је 9. октобра 1476. године. После смрти над његовим гробом се појавила светлост, па је гроб отворен и у њему нађено цело његово тело нетрулежно. Мошти су пренете у Крушедол, највероватније 1515. године. Над његовим моштима су се дешавала чуда. Данас је остало сачувано само десно стопало.

СВЕТИ ЈОВАН БРАНКОВИЋ

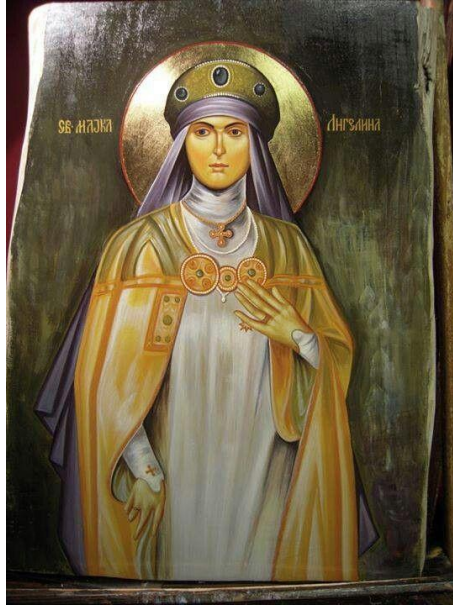

Био је последњи деспот српски. Владао је од 1493. до смрти, 10. децембра 1502. године. Три године после смрти извађено је из гроба његово нетљено тело. Мошти су се налазиле у Крушедолу све до 1716, кад су их Турци спалили заједно са црквом.

СВЕТИ ЂОРЂЕ (МАКСИМ) БРАНКОВИЋ

Манастир Крушедол је његова задужбина. Владао је као деспот српски од 1486. до 1495. Био је ожењен Изабелом Арагонском, али се развео 1497. године, када се и замонашио, добивши име Максим. Постављен је за архиепископа влашког, а потом митрополита београдског и сремског. Рођен је 1461. године, а умро је 18. јануара 1516. године. Он је последњи изданак породице Бранковић. Седам година после његове смрти отворена је гробница у којој је нађено цело тело из кога се ширио светачки мирис. Мошти су исечене на делове и спаљене заједно са црквом 1716. али је очуван део леве руке — подлактица и шака. Култ Максима Бранковића је успостављен седам година после његове смрти.

СВЕТА АНГЕЛИНА (БЛАЖЕНА МАЈКА АНГЕЛИНА) БРАНКОВИЋ, ДЕСПОТИЦА СРПСКА

Била је жена св. деспота Стефана Слепог. Замонашила се после мужевљеве смрти и живела је у цркви коју је подигла у Крушедолу поред манастира. Ту је и умрла. Неколико година после смрти нађено је цело њено тело у гробу. Њене мошти су тада пренете у манастир Крушедол. Умрла је 30. јула између 1516. и 1520. године. Приликом паљења манастира Крушедол Турци су 1716. године спалили и њене мошти. Сачувана је само десна шака и део подлактице. Њен култ је веома раширен, нарочито у Срему.

СВЕТИ СТЕФАН ШТИЉАНОВИЋ

Господар Моровића, св. Стефан Штиљановић, по предању је потицао из племена Паштровића. Прославио се као заштитник сиротиње и целог свог народа. Умро је после 1540. године и сахрањен на гу. Када се изнад његовог гроба појавила светлост, Турци су откопали гроб који се налази у Сиклусу на брегу Ђунтир. Његово тело је било очувано. Култ му је успостављен вероватно 1544. или 1545. године. Монаси манастира Шишатовца откупили су од Турака тело св. Стефана. Да би добили потврду да се ради о светитељу, монаси су једну руку однели у Цариград васељенском патријарху, који је руку целивао, одслужио службу и установио култ. Жена св. Стефана Штиљановића, Јелена, тада је постала монахиња Јелисавета. Када је умрла, сахрањена је на десној страни припрате у Шишатовцу. Њене мошти су извађене из гроба и стављене у ђивот њеног мужа 26. маја 1780. године. Почетком Другог светског рата католици Хрвати су дограбили мошти св. Стефана Штиљановића и бацили их у свињац (!!!). Његов златни крст и друге драгоцености су пљачкали и однели у Загреб (прим. аутора **И никада нису за то одговарали захваљујући највећем зликовцу нашег народа и народности, који је крајем рата њих 80.000 превео у партизане, а све време владавине затирао србство и забрањивао славе и православље**).

После интервенције код немачких окупационих власти, Хрвати су 14. априла 1942. године дозволили проф. Радославу Грујићу са Богословског факултета у Београду да покупи остатке св. Стефана Штиљановића и да их пренесе у Београд, где се сада чувају у ђивоту постављеном пред олтаром у Саборној цркви. Католичка црква је вековима покушавала да оспори култ св. Стефана Штиљановића разним смицалицама — пером и речју“, али без успеха. Мрзели су га и зато што је донео из Паштровића у Војводину Душанов законик. (опет ватикан ради против нашег народа и културе)

